A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács)

2011. szeptember 29.*

A C-521/09. P. sz. ügyben,

az **Elf Aquitaine SA** (székhelye: Courbevoie [Franciaország], képviselik: E. Morgan de Rivery, S. Thibault-Liger és E. Lagathu ügyvédek)

fellebbezőnek

az Európai Unió Bírósága alapokmányának 56. cikke alapján 2009. december 11-én benyújtott fellebbezése tárgyában,

a másik fél az eljárásban:

az **Európai Bizottság** (képviselik: A. Bouquet és F. Castillo de la Torre, meghatalmazotti minőségben, kézbesítési cím: Luxembourg)

alperes az elsőfokú eljárásban,

* Az eljárás nyelve: francia.

A BÍRÓSÁG (második tanács),

tagjai: J. N. Cunha Rodrigues tanácselnök, A. Arabadjiev, A. Rosas, A. Ó Caoimh (előadó) és P. Lindh bírák,

főtanácsnok: P. Mengozzi,
hivatalvezető: Fülöp B. tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2010. november 25-i tárgyalásra,

a főtanácsnok indítványának a 2011. február 17-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Fellebbezésében az Elf Aquitaine SA (a továbbiakban: Elf Aquitaine) az Európai Közösségek Elsőfokú Bírósága T-174/05. sz., Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 30-án hozott ítéletének (a továbbiakban: megtámadott ítélet)

hatályon kívül helyezését kéri, amellyel az Elsőfokú Bíróság elutasította az elsődlegesen az [EK 81. cikk] és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.773 – „monoklórecetsav"-ügy) 2005. január 19-én hozott C (2004) 4876 végleges bizottsági határozat (a továbbiakban: vitatott határozat) megsemmisítése, másodlagosan a vele szemben kiszabott bírság törlése, illetve összegének csökkentése iránt benyújtott keresetét.

A jogvita előzményei és a vitatott határozat

2 A megtámadott ítélet 3–7. pontjában foglalt információkból kitűnik, hogy az Európai Bizottság a monoklórecetsavval (a továbbiakban: AMCA) kapcsolatos kartellre vonatkozó vizsgálatát – a kartell egyik résztvevőjének bejelentését követően – 1999 végén indította meg. 2000. március 14-én és 15-én helyszíni vizsgálatokat tartott többek között a fellebbező egyik leányvállalatának helyiségeiben. 2004. április 7-én és 8-án a Bizottság kifogásközlést intézett tizenkét társasághoz, többek között az Elf Aquitainehez és e leányvállalatához (korábban Elf Atochem SA, később Atofina SA, a fellebbezés időpontjában Arkema SA, a továbbiakban: Atofina vagy Arkema).

3 A megtámadott ítélet 8. pontjából kitűnik, hogy a Bizottság a vitatott határozatban lényegében úgy ítélte meg, hogy az e határozat által érintett vállalkozások az EK 81. cikket megsértve egy kartellben vettek részt.

4 Amint az a megtámadott ítélet 9–12. pontjából következik, hogy a Bizottság az Elf Aquitaine által előadott ezzel ellentétes érveket elutasította, és megállapította, hogy az a tény, hogy az Elf Aquitaine tulajdonában volt az Atofina részvényeinek 98%-a, már önmagában elegendő volt ahhoz, hogy a leányvállalata tevékenységeiért való felelősség neki betudható legyen. Ezen túlmenően úgy ítélte meg, hogy az a tény, hogy az

Elf Aquitaine nem vett részt az AMCA gyártásában és eladásában, nem zárja ki, hogy a Bizottság úgy tekintse, hogy gazdasági egységet képez a csoport operatív részeivel.

5 A megtámadott ítélet 30. pontjából kitűnik, hogy a vitatott határozatban az Elf Aquitaine-nel és az Arkemával szemben egyetemleges felelősség címén megállapított bírság összege 45 millió euró.

Az Elsőfokú Bíróság előtti eljárás és a megtámadott ítélet

6 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélettel elutasította az elé terjesztett tizenegy jogalapot, és a fellebbezőt kötelezte a költségek viselésére. Az Elsőfokú Bíróság ezen ítéletben különösen az alábbiakban foglalt megfontolásokra hivatkozott.

7 A fellebbező első jogalapjában arra hivatkozott, hogy a vitatott határozat kétszeresen is megsérti a védelemhez való jogát, mivel egyrészt azt a Bizottság egy olyan eljárás végén fogadta el, amelynek során megsértette a fegyveregyenlőség elvét (első rész), másrészt azt a kötelezettségét, hogy figyelembe vegye a közigazgatási eljárásból következő tényezőket (második rész).

8 A megtámadott ítélet 54–72. pontjában az első jogalap egészét elutasítva a következőket állapította meg:

„[…]

64 Azt a kifogást is el kell utasítani, miszerint az Arkema által elkövetett jogsértésért való felelősség [fellebbezőnek] való betudása a vitatott határozatban megfelelően alátámasztásra kerül a felelősség igazolása érdekében. [EBHT] határozatból ugyanis […] kifejezetten kitűnik, hogy a Bizottság emlékeztetett a leányvállalat által elkövetett jogsértésekért való felelősség anyavállalatnak való betudhatóságára alkalmazandó szabályokra. Az, hogy a Bizottság vele szemben nem folytatott vizsgálatot, nem intézett hozzá információkérést, és nem vette fel vele a kapcsolatot a kifogásközlést megelőzően, nem vonhatja kétségbe azt a tényt, a Bizottság jogosult volt a vele szemben felhozott kifogásokról először a kifogásközlésben tájékoztatni. A [fellebbezőnek] ugyanis lehetősége volt a Bizottság által a kifogásközlésben állított tények és körülmények valóságtartalmával és relevanciájával kapcsolatos álláspontjának ismertetésére a közigazgatási eljárás során, mind a kifogásközléssel kapcsolatos észrevételei keretében, mind a meghallgatási tisztviselő előtti meghallgatás során."

9 Amikor az Elsőfokú Bíróság az előtte az elégtelen indokolásra hivatkozó második jogalapot megalapozatlanként elutasította, a következőket mondta ki:

„85 [...] a [vitatott] határozat (258) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy »a Bizottság úgy véli, hogy az a tény, hogy az Elf Aquitaine tulajdonában az Atofina részvényeinek 98%-a, már önmagában elegendő ahhoz, hogy az Atofina tevékenységeiért való felelősség Elf Aquitaine-nek betudható legyen. A Bizottság úgy ítéli meg, hogy a[z Elf Aquitaine] által említett érvek nem minősülnek megfelelő bizonyítéknak ahhoz, hogy a részvények 98%-ának tulajdonjogán alapuló vélelmet el lehessen utasítani«. Ugyanebben a preambulumbekezdésben hozzáteszi, hogy »ezek az érvek olyan puszta kijelentések, amelyek nem cáfolják meg azon vélelmet, miszerint az Elf Aquitaine felelős leányvállalata, az Atofina magatartásáért«, és szerinte »a társaság kereskedelmi tevékenységére vonatkozóan csak általános tájékoztatást adó iratok« nem elegendők e vélelem megdöntésére.

86 Meg kell állapítani, hogy annak ellenére, hogy a Bizottság a [vitatott] határozat (258) preambulumbekezdésében kifejezetten kimondta, hogy az a tény, hogy az Elf Aquitaine tulajdonában volt az Atofina részvényeinek 98%-a, elegendő volt ahhoz, hogy a leányvállalata tevékenységeiért való felelősség neki betudható legyen, a hivatkozott preambulumbekezdés további részében hozzátette, hogy a fellebbező által nyújtott bizonyítékok nem voltak elegendők e vélelem megdöntésére. Ezek a megfontolások a leányvállalat jogellenes magatartása anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó közösségi ítélkezési gyakorlatba illeszkednek. Ebből következően a Bizottság érvelése kellően kifejezett, és lehetővé teszi azon indokok megértését, amelyek alapján elutasította az Elf Aquitaine által előterjesztett érveket.

87 Az azzal kapcsolatos indokolás állítólagos hiányát illetően, amely alapján a Bizottság elutasította az Elf Aquitaine által előterjesztett érveket, meg kell állapítani, hogy a Bizottság a [vitatott] határozat (257) preambulumbekezdésében megemlítette az Elf Aquitaine által a kifogásközlésre adott válaszban előterjesztetteknek megfelelő szóban forgó érveket. A Bizottság ezen érvekre a [vitatott] határozat (258)–(261) preambulumbekezdésében válaszolt.

88 Különösen meg kell jegyezni, hogy a Bizottság úgy ítélte meg, hogy az Elf Aquitaine puszta kijelentésekre szorítkozott, és az általa nyújtott iratok csupán általános tájékoztatást adtak a társaság kereskedelmi irányítására vonatkozóan.

89 Az az Elf Aquitaine érveire adott e válasz – bármennyire tömör is – lehetővé teszi azon indokok megértését, amiért a Bizottság elutasította azokat. A Bizottság válaszolt az Elf Aquitaine érveinek lényeges pontjaira, figyelembe véve az általa nyújtott összes bizonyítékot.

90 Mindenesetre a Bizottságnak nem kellett válaszolnia a [fellebbező] összes kifogására. A Bizottság ugyanis nem köteles állást foglalni az érintettek által előtte felhozott összes érvvel kapcsolatosan, és elegendő a határozat tartalma tekintetében alapvető jelentőséggel bíró tényállást és jogi megfontolásokat ismertetnie.[...]"

10 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 97–99. pontjában elutasította az előtte felhozott, a jogsértés Elf Aquitaine-nek való betudására, valamint az Atofina jogsértésért való kismértékű felelősségének elismerésére vonatkozó indokolás közötti ellentmondásra hivatkozó harmadik jogalapot. Ezzel kapcsolatosan a megtámadott ítélet 97. pontjában a következőképpen érvelt:

„[…] a kartellben részt vevő alkalmazottak felelősségének mértéke kevéssé releváns, mivel nem az anyavállalat és a leányvállalat közötti jogsértéssel kapcsolatos felbujtói kapcsolat, sőt, nem is az anyavállalat jogsértésben való részvétele, hanem az a tény jogosítja fel a Bizottságot arra, hogy valamely vállalatcsoport anyavállalatának címezzen bírságokat kiszabó határozatot, hogy e két társaság az EK 81. cikk értelmében egy vállalkozást alkot. Ennélfogva az a tény, hogy az anyavállalatnak nem volt tudomása a leányvállalata által elkövetett jogsértésről, nem elegendő a felelősség alóli felmentéséhez."

11 A megtámadott ítélet 52., 167. és 186. pontja – más és más szemszögből nézve – ugyanezt mondja ki.

12 Amint az a megtámadott ítélet 100. pontjából kitűnik, az Elsőfokú Bíróság előtt a leányvállalat által elkövetett jogsértések miatti felelősség anyavállalatnak való betudhatóságára alkalmazandó szabályok megsértésére vonatkozóan felhozott negyedik jogalap három részből állt.

13 Az első részben a fellebbező különösen arra hivatkozott, hogy a Bizottság nem rendelkezik mérlegelési mozgástérrel a jogsértések betudhatósága tekintetében releváns kritérium meghatározására.

14 Az Elsőfokú Bíróság ezt a részt a megtámadott ítélet 105–109. pontjában utasította el. Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 105. pontjában megjegyzi, hogy:

„[...] a Bizottság nem állítja, hogy mérlegelési mozgástérrel rendelkezik egy társaság által elkövetett jogsértésért fennálló felelősség másik társaságnak való betudhatóságára nézve. Ugyan a Bizottság a [vitatott] határozat (260) preambulumbekezdésében kijelentette, hogy »ilyen körülmények között mérlegelési mozgástérrel rendelkezik a felelősség anyavállalatnak való betudhatóságára nézve«, ám ezt csak azután mondta, miután a [vitatott] határozat (258) preambulumbekezdésében hangsúlyozta, hogy a [fellebbezőnek] nem sikerült megdöntenie a leányvállalata önállóságának hiányára vonatkozó vélelmet. Továbbá a [vitatott] határozatból egyértelműen kitűnik, hogy a (260) preambulumbekezdésben található észrevétel csupán az Atofinának címzett korábbi határozatokban az utóbbi magatartásának az anyavállalata részére történő betudhatóságának hiányára vonatkozó érv elutasítására irányult. Továbbá a tárgyalás során és a beadványaiban a Bizottság kifejtette, hogy tényleg úgy véli, hogy akkor van mérlegelési mozgástere, amikor a valamely jogsértésért fennálló felelősséget egy vállalatcsoport több társaságával szemben is megállapíthatja, és eldönti, hogy e felelősséget a csoport összes társaságának, vagy csupán azoknak tudja be, amelyek közvetlenül részt vettek a jogsértésben."

15 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 121–126. pontjában az előtte felhozott negyedik jogalap arra vonatkozó második részét mint megalapozatlant utasította el, hogy a betudhatóságra vonatkozó vélelem – amennyiben nem kerül közvetlen bizonyítékokkal alátámasztásra – sérti a leányvállalat önállóságának elvét.

16 A negyedik jogalap harmadik része a jogsértések vállalatcsoportokon belüli betudhatóságára irányadó bizonyítási rendszer megsértésére vonatkozott. Az Elsőfokú Bíróság e részt a megtámadott ítélet 150–176. pontjában utasította el.

17 Ennek keretében az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 157. pontjában a következőket állapította meg:

„[...] a [fellebbező] azon kifogása, miszerint a Bizottság megsértette a jogsértések vállalatcsoportokon belüli betudhatóságára irányadó bizonyítási rendszert, nem elfogadható. Mivel ugyanis a jogsértés idején az Elf Aquitaine volt [az Atofina] majdnem kizárólagos tulajdonosa, a Bizottság helyesen vélelmezhette önállóságának hiányát és vélhette úgy, hogy az Elf Aquitaine-nek kell bizonyítania, hogy leányvállalata önállóan határozta meg magatartását a piacon."

18 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 158. pontjában úgy ítélte meg, hogy ezen körülmények között kell elemezni az Elf Aquitaine által a Bizottság által alkalmazott vélelem megdöntésére előterjesztett bizonyítékokat. Ezért a megtámadott ítélet 159. pontjában a következőket állapította meg:

„[...] [vitatott] határozat (257) preambulumbekezdésében az Elf Aquitaine által a kifogásközlésre adott válaszában előadott érveket ismételi meg, és különösen azon érveket, miszerint az Elf Aquitaine soha nem vett részt sem közvetlenül, sem közvetetten az AMCA-ra vonatkozó kartellben, hogy operatív feladatok nélküli »egyszerű holding«, hogy az Atofina teljesen önállóan határozza meg üzletpolitikáját, valamit a magatartását a piacon, hogy a Bizottság aktájában szereplő iratok kizárólag az Atofinára vonatkoztak, és hogy harmadik személyek ugyancsak úgy vélték, hogy csupán az Atofina volt tevékeny a piacon. Ebből a következő preambulumbekezdésben

azt a következtetést vonja le, hogy ezek az érvek olyan puszta kijelentések, amelyek nem cáfolják meg azon vélelmet, miszerint az Elf Aquitaine felelős leányvállalata magatartásáért, és szerinte a társaság kereskedelmi tevékenységére vonatkozóan csak általános tájékoztatást adó iratok nem elegendők e vélelem megdöntésére."

19 Továbbá az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 160–176. pontjában elutasított a fellebbező által több, a vitatott határozatban vele szemben alkalmazott vélelem megdöntése érdekében felhozott érvet.

20 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 184–88. és 192–199. pontjában elutasította az ötödik jogalap mindhárom részét, amelyek a saját cselekményért való felelősség, a jogszerűség és az ártatlanság elvének megsértésére vonatkoztak.

21 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet (200)–(207) preambulumbekezdésében elutasította az előtte felhozott hatodik jogalapot, amely a gondos ügyintézés elvének megsértésére vonatkozott.

22 Amint a megtámadott ítélet 208. pontjából kitűnik, a fellebbező az Elsőfokú Bíróság előtt felhozott hetedik jogalapjában azt állította, hogy a Bizottságnak a vállalatcsoportok leányvállalatai által elkövetett jogsértések anyavállalatuknak való betudhatósága szempontjainak új, a vitatott határozatban alkalmazott megközelítése jogbizonytalanságot okozott, mivel az Elsőfokú Bíróságnak meg kellett [volna] semmisítenie a vitatott határozat fellebbezőre vonatkozó részét. A Bizottság ugyanis betudhatóságra vonatkozó eltérő szempontokat alkalmaz, mint amelyeket a vitatott határozatban az Akzo Nobel NV-vel és a Clariant AG-val szemben alkalmazott, valamint az Atofinával szemben az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 2003. december 10-én hozott C (2003) 4570 végleges határozatában (COMP/E-2/37.857 „szerves peroxidok"-ügy) (HL 2005. L 110., 44. o., a továbbiakban: „szerves peroxidok"-határozat).

23 Az Elsőfokú Bíróság – amikor a megtámadott ítélet 210–216. pontjában elutasította ezt a jogalapot – a megtámadott ítélet 213. pontjában különösen kimondta, hogy:

„[A jelen ügyben ugyan a Bizottság úgy határozott, hogy a megállapított jogsértésért fennálló felelősséget az anyavállalatból és leányvállalatból álló vállalkozásnak tudja be, miközben a korábbi határozathozatali gyakorlatában nincs erre példa, ám ettől még a határozata nem sérti a jogbiztonság elvét. [...] Ennélfogva, mivel a jelen ügyben a Bizottság helyesen ítélte úgy, hogy az Elf Aquitaine és leányvállalata, az Arkema együttesen egy vállalkozást alkotott, és ezért a két vállalkozással szemben együttes és egyetemleges bírságot szabott ki, nem sértette meg a jogbiztonság elvét."

24 A megtámadott ítélet 220. és azt követő pontjaiban az Elsőfokú Bíróság egyenként elutasította az előtte felhozott nyolcadiktól tizenegyedikig terjedő jogalapokat, és a megtámadott ítélet 244. pontjában megállapította, hogy az elé terjesztett kereset egészét el kell utasítani.

A felek kérelmei

25 Fellebbezésével a fellebbező azt kéri, hogy a Bíróság:

– elsődlegesen helyezze hatályon kívül a megtámadott ítélet egészét;

– adjon helyt az elsőfokon előterjesztett kérelmeinek

– következésképpen semmisítse meg a vitatott határozat 1. cikkének d) pontját, 2. cikkének c) pontját, 3. és 4. cikkét, valamint 9. pontját,

– másodlagosan korlátlan felülvizsgálati jogköre keretében törölje vagy csökkentse az Arkemával és az Elf Aquitaine-nel szemben a vitatott határozat 2. cikkének c) pontjában együttesen és egyetemlegesen kiszabott 45 millió euró összegű bírságot, továbbá

– kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére, ideértve a fellebbező Elsőfokú Bíróság előtti eljárásban felmerült költségeit.

26 A Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság:

– utasítsa el a fellebbezést, és

– a fellebbezőt kötelezze a költségek viselésére.

A fellebbezésről

27 A fellebbező elsődlegesen öt jogalapot hoz fel, amelyek arra vonatkoznak, hogy:

– az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot azáltal, hogy az EUMSZ 101. cikk hatálya alá tartozó szankciók büntetőjogi jellegéből nem vonta le a megfelelő következtetéseket;

– az Elsőfokú Bíróság megsértette a védelemhez való jogot, azáltal hogy tévesen értelmezte a méltányosság és a fegyveregyenlőség elvét;

– az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot az indokolási kötelezettség tekintetében;

– az Elsőfokú Bíróság megsértette az EUMSZ 263. cikket, azáltal hogy nem tartotta tiszteletben a jogszerűségi felülvizsgálat korlátait; továbbá

– az Elsőfokú Bíróság megsértette a versenyjogi szankciók betudhatóságára irányadó szabályokat.

28 Másodlagosan a fellebbező egy hatodik jogalapot hoz fel, amely arra hivatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróság által elkövetett téves jogalkalmazás és egyéb jogsértések legalábbis a fellebbezővel szemben kiszabott bírság törléséhez vagy csökkentéséhez kellene, hogy vezessenek.

Az első, arra vonatkozó jogalapról, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot azáltal, hogy az EUMSZ 101. cikk hatálya alá tartozó szankciók büntetőjogi jellegéből nem vonta le a megfelelő következtetéseket

A felek érvei

29 A fellebbező arra hivatkozik, hogy az EUMSZ 101. cikk címén kiszabott szankcióknak az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló 1950. november 4-én Rómában aláírt egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 6. cikke (1) bekezdésének értelmében vett büntetőjogi jellege vitathatatlan.

30 E feltételek mellett a fellebbező álláspontja szerint az Elsőfokú Bíróság – különösen a megtámadott ítélet 185–187. pontjában, valamint 194. és 197. pontjában – tévesen alkalmazta az EJEE 6. cikkében biztosított saját cselekményért fennálló személyes felelősség és a büntetések egyéniesítésének elvét, illetve ártatlanság vélelmét.

31 Az Elsőfokú Bíróság tehát egyrészt általánosságban tévesen alkalmazta ezen elveket kizárólag az Elf Aquitaine és Arkema által alkotott vállalkozással – vagyis egy jogi személyiséggel egyáltalán nem rendelkező jogalannyal –, és nem a külön jogi személyiséggel rendelkező két társasággal szemben, pedig e társaságok rendelkeztek csak a fent említett elvekből eredő alanyi jogok tényleges és konkrét gyakorlásához szükséges tulajdonságokkal. Az Elsőfokú Bíróság ezáltal kiiktatta a fent említett elvekből eredő alanyi jogok tényleges és konkrét jellegét azzal, hogy nem tette lehetővé, hogy az e jogok gyakorlásához szükséges tulajdonságokkal kizárólagosan rendelkező jogalanyok élhessenek azokkal, ezáltal az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésük korlátozottá vált.

32 Másrészt konkrétabban a fenti megközelítés ahhoz vezetett, hogy az Elsőfokú Bíróság megakadályozta a fellebbezőt abban, hogy részesüljön:

– az ártatlanság vélelmének alkalmazásában, mivel elutasította, hogy az előzetes vizsgálatnak a fellebbezőre nézve bármiféle értékkel bírna; és

– a saját cselekményért fennálló személyes felelősség elvének alkalmazásában, mivel a megtámadott ítélet 97., 152., 167. és 186. pontjában kimondta, hogy a felelősség anyavállalatnak való betudhatósága nem „az anyavállalat és a leányvállalat közötti jogsértéssel kapcsolatos felbujtói kapcsolat[on], sőt, nem is az anyavállalat jogsértésben való részvétel[én]” alapul, és ezáltal elutasította a fellebbező által hivatkozott azon bizonyítékok csoportját, amelyek annak bizonyítására irányultak, hogy a fellebbező személyesen egyáltalán nem követett el jogsértést, hogy nem

volt tudomása a jogvita tárgyát képező jogsértés elkövetéséről, és hogy leányvállalata önállóan járt el a piacon.

33 Továbbá a fellebbező arra hivatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 210. és 212. pontjában nem hivatkozhatott érvényesen a hatékonyság uniós versenyjogi elvére egy jogalannyal szemben alapvető jogainak csökkentése érdekében, és annak érdekében, hogy ezáltal a Bizottság hatásköre erősödjön.

34 A Bizottság különösen arra hivatkozik, hogy az első fellebbezési jogalap nem felel meg az első fokon előterjesztett első jogalapnak, és hogy az nem vonatkozik közvetlenül a megtámadott ítélet egyik részére sem.

A Bíróság álláspontja

35 A Bíróság eljárási szabályzata 113. cikke 2. §-ának értelmében fellebbezés nem változtathatja meg az Elsőfokú Bíróság előtti jogvita tárgyát. A Bíróság hatásköre ugyanis a fellebbezési eljárás keretében ugyanis az első fokú bíróság előtt megvitatott jogalapokról hozott jogi döntés megítélésére korlátozódik. Egyik fél sem hozhat fel először a Bíróság előtt olyan jogalapot, amelyet az Elsőfokú Bíróságnál nem terjesztett elő, mivel az azt jelentené, hogy az Elsőfokú Bíróság által eldöntött jogvitán túlterjedő jogvitával fordulhatna a Bírósághoz, amelynek hatásköre a fellebbezési eljárásban korlátozott (lásd ebben az értelemben különösen a C-136/92. P. sz., Bizottság kontra Brazzelli Lualdi és társai ügyben 1994. június 1-jén hozott ítélet [EBHT 1994., I-1981. o.] 59. pontját, a C-266/97. P. sz., VBA kontra VBG és társai 2000. március 30-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-2135. o.] 79. pontját, valamint a C-280/08. P. sz., Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben 2010. október 14-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-9555. o.] 34. pontját). Az ilyen jogalapot tehát a fellebbezés szakaszában elfogadhatatlannak kell minősíteni.

36 A fellebbező az első jogalap tekintetében nem azt kifogásolja az Elsőfokú Bírósággal szemben, hogy az nem ismerte el e bírságoknak az EJEE 6. cikkéből eredő ítélkezési gyakorlat értelmében vett „büntetőjogi" jellegét, hanem lényegében azt, hogy megsértette azon alapvető jogait, amelyek őt egy olyan jogsértésért felelősnek ítélt jogi személyként megilletik, amelyhez – szerinte büntetőjogi jellegű – szankciók kapcsolódnak. Mivel ebből a szemszögből nézve a jelen jogalap nem változtatja meg az Elsőfokú Bíróság előtti jogvita tárgyát, elfogadhatatlanként történő elutasításának nincs helye (lásd analógia útján C-229/05. P. sz., PKK és KNK kontra Tanács ügyben 2007. január 18-án hozott ítélet [EBHT 2007., I-439. o.] 66. és 67. pontja).

37 Mindazonáltal a jelen ítélet 27., 87. és 99. pontjából kitűnik, hogy az Elf Aquitaine által az e jogalap keretében felhozott különös kifogások lényegében megegyeznek a többi fellebbezési – így különösen a második és ötödik – jogalapban felhozott kifogásokkal. Mivel e kifogások a többi jogalaphoz képest nem rendelkeznek ténylegesen önállósággal, vizsgálatuknak nincs helye itt.

38 Továbbá mivel az első jogalap általánosságban azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta nem kizárólag a fellebbezővel, hanem az Elf Aquitaine és Arkema által alkotott „vállalkozással" a saját cselekményért fennálló személyes felelősség és a büntetések egyéniesítésének elvét, illetve az ártatlanság vélelmét, e jogalap tulajdonképpen a fenti elvek fellebbezővel szembeni lényeges megsértésére vonatkozik és kétségbe vonja az Elsőfokú Bíróságnak az EK 81. cikk szerinti „vállalkozás" fogalmára vonatkozó értelmezését. Mivel ezek az állítások megegyeznek a második és az ötödik jogalapban felhozott egyes érvekkel, azokkal e jogalapok vizsgálata keretében kell foglalkozni.

39 A jelen ítélet 33. pontjában megfogalmazott kifogást illetően elegendő megjegyezni, hogy a fellebbező állításával ellentétben az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 210. és 212. pontjában nem állapította meg, hogy a hatékonyság uniós versenyjogi elvére hivatkozni lehetne egy jogalannyal szemben alapvető jogainak csökkentése érdekében.

40 Mivel a hivatkozott kifogás a megtámadott ítélet téves értelmezésén alapul, azt el kell utasítani mint megalapozatlant.

41 A fentiekre tekintettel a következőkben az ötödik jogalapot kell megvizsgálni.

A versenyjogi szankciók betudhatóságára irányadó szabályok megsértésére vonatkozó, ötödik jogalapról

Az ötödik jogalap első részéről, amely szerint az EUMSZ 101. cikk hatálya alá tartozó szankciók büntetőjogi jellege a fellebbezővel szemben felelősség fennállására vonatkozóan alkalmazott *de facto* megdönthetetlen vélelemnek az uniós jog keretén belüli elfogadhatatlanságát erősíti

– A felek érvei

42 A fellebbező arra hivatkozik, hogy az EUMSZ 101. cikk hatálya alá tartozó szankciók büntetőjogi jellege és az eljárást lefolytató hatóság vezetője jogköreinek intézményi keveredése meg kellett volna, hogy akadályozza az Elsőfokú Bíróságot abban, hogy helybenhagyja, hogy a Bizottság a felelősségre vonatkozó vélelmet alkalmazta, ahelyett hogy megkövetelte volna, hogy bizonyítsa a fellebbezőnek a leányvállalatának irányításában való részvételét.

43 Még inkább ez a helyzet, mivel ez a vélelem *de facto* megdönthetetlen, és e megdönthetetlen jelleg kiiktatja a bizonyítási teherre és az ártatlanság vélelmére irányadó szabályokat.

44 A fellebbező szerint az Elsőfokú Bíróság értelmezésében vett vélelem megdönthetetlen jellege a következő elemekből áll össze:

– a megtámadott ítélet 86. és 150. pontjában található azon állításból, miszerint már önmagában a tulajdonosi viszony elegendő a leányvállalat önállóságának hiányára vonatkozó vélelem alkalmazásához;

– abból, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 105. pontjában elismerte, hogy a Bizottság mérlegelési mozgástérrel rendelkezik a felelősség anyavállalatnak való betudhatóságára nézve, mivel az anyavállalat legalább 98%-ban tulajdonosa a leányvállalatnak, továbbá

– azon módból, ahogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 160. és azt követő pontjaiban a fellebbező által hivatkozott azon bizonyítékok csoportját értékelte, amelyek annak bizonyítására irányultak, hogy nem vett részt leányvállalata irányításában.

45 A fellebbező szerint az Elsőfokú Bíróság az utolsó elem tekintetében a szóban forgó bizonyítékok csoportjának bizonyító erejét figyelmen kívül hagyja azáltal, hogy a leányvállalat irányításában való részvétel hiányának olyan bizonyítékait követeli meg, amelyek szükségszerűen nemlegesek. Az Elsőfokú Bíróság tehát *probatio diabolicát* ír elő, amely általánosságban elfogadhatatlan az uniós jog bizonyítási rendszerében. A fellebbező álláspontja szerint az ilyen megdönthetetlen bizonyítási rendszert el kell utasítani, mivel sérti a hatékony bírósági felülvizsgálathoz való hozzáférés jogát.

46 A fellebbező álláspontja szerint az Elsőfokú Bíróság jogellenesen megfordította az eljárást lefolytató hatóságra nehezedő bizonyítási terhet, azzal különösen, hogy a fellebbező által a Bizottság elé terjesztett bizonyítékok csoportját a C-97/08. P. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélete (EBHT 2009., I-8237.) 65. pontjának megfelelően egymás után elutasította. A fellebbező szerint az Elsőfokú Bíróság elfogadhatatlan egyensúlytalanságot hozott létre egyrészt a fellebbező, akire elbírhatatlan teher nehezedik, másrészt pedig a Bizottság között, amely jogosult pusztán a felelősség fennállására vonatkozó vélelemre szorítkozni büntetőjogi jellegű szankciók alkalmazása érdekében, és közben állítólagos mérlegelési jogkörrel rendelkezik a tekintetben, hogy e vélelmet alkalmazza-e, vagy sem.

47 A fellebbező továbbá arra hivatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 171. pontjában kimondottakkal ellentétben a bizonyítékok csoportjának egyes elemeit nem együttesen értékelte. A fellebbező szerint a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletből eredő követelményeknek megfelelően a bizonyítékok e csoportja a leányvállalat és közötte fennálló szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatokra vonatkozott, amelyek szerinte bizonyítják, hogy nem alkotnak egyetlen gazdasági egységet. A bizonyítékok e csoportjának bizonyító ereje e bizonyítékok összességének egybevágó jellegéből következik, és nem szükségszerűen az egyes bizonyítékok külön-külön értékeléséből.

48 A Bizottság úgy véli, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 172. és 173. pontjában kifejtette, hogy a leányvállalat önállóságának hiányára vonatkozó vélelem nem megdönthetetlen. Úgy véli továbbá, hogy a betudhatóságra vonatkozóan az előtte felhozott jogalapot az Elsőfokú Bíróság azért utasította el, mert – amint az különösen a megtámadott ítélet 163–165., 167. és 169. pontjából kitűnik – a fellebbező arra szorítkozott, hogy bizonyítékokkal alá nem támasztott puszta kijelentésekre támaszkodjon. A Bizottság véleménye szerint az a tény, hogy egy puszta kijelentés alátámasztása érdekében bizonyítékokat követelt meg, a szóban forgó vélelmet nem teszi megdönthetetlenné.

49 A Bizottság szerint az a tény, hogy egy leányvállalat az anyavállalat kizárólagos vagy majdnem kizárólagos tulajdonában van, csupán arra enged következtetni az ellenkező bizonyításáig, hogy ezek a társaságok az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének

értelmében ugyanazon „vállalkozás” részét képezik. A jelen ügyben a fellebbező nem kifogásolhatja, hogy a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a vélelem nem került megdöntésre, miközben a fellebbező csupán arra szorítkozott, hogy a nem kellőképpen alátámasztott „önállóságra” vonatkozó kijelentéseket tett, illetve olyan érveket hozott fel, amelyek irrelevánsak voltak annak meghatározása tekintetében, hogy a leányvállalat és az anyavállalat gazdasági egységet alkotott-e.

50 A fellebbezőnek a jelen ítélet 47. pontjában ismertetett érvelését illetően a Bizottság azt állítja, hogy úgy tűnik, a fellebbező valójában a bizonyítékok Elsőfokú Bíróság általi értékelését vonja kétségbe, ám ez a fellebbezés szakaszában elfogadhatatlan. Ezen túlmenően az Elsőfokú Bíróság összességében értékelte a bizonyítékokat. Ugyan nem volt alkalma egyes állítólagos bizonyítékokat értékelni, ám ennek oka a Bizottság szerint pusztán az, hogy e bizonyítékok nagy része nem került megfelelőképpen alátámasztásra.

– A Bíróság álláspontja

51 Azzal kapcsolatosan, hogy a fellebbező az ötödik jogalap első részében arra hivatkozik, hogy a Bizottságnak az uniós versenyjogi politika keretében betöltött szerepei összekeverednek, meg kell jegyezni, hogy e kifogás az eljárási szabályzat 113. cikkének 2. §-át sértve megpróbálja megváltoztatni az Elsőfokú Bíróság előtt folytatott jogvita tárgyát. Ennek megfelelően – a jelen ítélet 35. pontjában ismertetett ítélkezési gyakorlat alkalmazásával – azt elfogadhatatlannak kell tekinteni.

52 Mindazonáltal az ötödik jogalap első részét elfogadhatónak kell tekinteni annyiban, amennyiben az – a bizottsági szerepek összekeveredésére vonatkozó észrevételektől függetlenül – azon vélelemnek a megtámadott ítéletben való alkalmazása ellen irányul, miszerint lényegében egy olyan anyavállalat, amely a leányvállalata kizárólagos

vagy majdnem kizárólagos tulajdonosa, e leányvállalatnak az uniós versenyjogi szabályokat sértő magatartásáért felelősségre vonható.

53 E tekintetben elöljáróban emlékeztetni kell, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a vállalkozás fogalma valamennyi jogalanyt magában foglalja, aki gazdasági tevékenységet folytat, a jogalany jogállásától és finanszírozásának módjától függetlenül. E tekintetben a Bíróság kifejtette egyfelől, hogy ezen összefüggésben a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból e gazdasági egység több természetes vagy jogi személyből áll, és másfelől, hogy ha ilyen gazdasági egység sérti meg a versenyszabályokat, a személyes felelősség elve szerint neki kell felelnie ezért a jogsértésért (lásd a C-90/09. P. sz., General Química és társai kontra Bizottság ügyben 2011. január 20-án hozott ítélet [EBHT 2011., I-1. o.] 34. és 35. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a C-201/09. P. és C-216/09. P. sz., ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság és Bizottság kontra ArcelorMittal Luxembourg és társai egyesített ügyekben 2011. március 29-én hozott ítélet [EBHT 2011., I-2239. o.] 95. pontját).

54 Az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, az anyavállalatnak lehet betudni a leányvállalat magatartását, ha – jóllehet külön jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad a számára, különös tekintettel az említett két jogi személy közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra (lásd a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 58. pontját, valamint a fent hivatkozott General Química és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 37. pontját).

55 Ilyen helyzetben ugyanis, mivel az anyavállalat és leányvállalata ugyanazon gazdasági egység részét képezi, és ezáltal az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozásnak minősül, a Bizottság jogosult a bírságkiszabó határozatot az anyavállalatnak címezni anélkül, hogy köteles lenne az utóbbinak a jogsértésben való személyes részvételét

bizonyítani (lásd a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 59. pontját, valamint a fent hivatkozott General Química és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 38. pontját).

56 Ezzel kapcsolatosan a Bíróság megjegyezte, hogy abban a különös esetben, ha az uniós versenyjog szabályait sértő magatartást folytató leányvállalata az anyavállalat kizárólagos tulajdonában van, fennáll azon megdönthető vélelem, amely szerint az említett anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalata magatartására (lásd különösen a 107/82. sz., AEG-Telefunken kontra Bizottság ügyben 1983. október 25-én hozott ítélet [EBHT 1983., 3151. o.] 50. pontját; a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontját; a fent hivatkozott General Química és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 39. pontját, valamint az ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság és Bizottság kontra ArcelorMittal Luxembourg és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 97. pontját).

57 E körülmények között elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy valamely leányvállalatnak az anyavállalata az egyedüli tulajdonosa, ahhoz, hogy arra következtethessen, hogy ez utóbbi meghatározó befolyást gyakorol e leányvállalat üzletpolitikájára. A Bizottságnak ezt követően módjában áll az anyavállalat egyetemleges felelősségét megállapítani a leányvállalatával szemben kiszabott bírság megfizetését illetően, kivéve ha a fenti vélelem megdöntésére köteles anyavállalat elegendő bizonyítékot terjeszt elő annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ (lásd a C-286/98. P. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-9925. o.] 29. pontját; a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. pontját; a fent hivatkozott General Química és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 40. pontját, valamint a fent hivatkozott ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság, és Bizottság kontra ArcelorMittal Luxembourg és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 98. pontját).

58 Szintén az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy annak megállapítása érdekében, hogy a leányvállalat önálló módon határozza-e meg piaci magatartását, az említett leányvállalat és az anyavállalat közötti valamennyi releváns gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatot figyelembe kell venni, amelyek az adott esettől függően változhatnak, ezért nem képezhetik kimerítő felsorolás tárgyát (lásd ebben az értelemben a

fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 73.és 74. pontját).

59 A meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelem egyrészt különösen a versenyszabályokkal – így többek között az EUMSZ 101. cikkel – ellentétes magatartások elrettentő szankciókkal történő megtorlására, illetve azok megismétlésének megelőzésére vonatkozó célkitűzés, másrészt egyes uniós alapelvek, így különösen az ártatlanság vélelme, a büntetések egyéniesítésének és a jogbiztonság elve, valamint a védelemhez való jog, ideértve a fegyveregyenlőség elve közötti egyensúly megteremtésére törekszik. E vélelem éppen emiatt – amint az a jelen ítélet 56. pontjában ismertetett ítélkezési gyakorlatból is kitűnik – megdönthető.

60 Emlékeztetni kell egyébiránt, hogy e vélelem azon a megállapításon alapul, miszerint egészen rendkívüli körülmények hiányában az a társaság, amelynek leányvállalat a kizárólagos tulajdonában van, pusztán e tulajdon alapján meghatározó befolyást gyakorolhat e leányvállalat magatartására, másrészt pedig e befolyás tényleges gyakorlásának hiánya általában könnyebben igazolható azon jogalanyok által, amelyekkel szemben e vélelem felállításra kerül.

61 E feltételek mellett amennyiben elegendő lenne, hogy valamely érintett fél a szóban forgó vélelmet alá nem támasztott kijelentésekkel döntse meg, e vélelem nagyrészt elvesztené az értelmét.

62 Egyébiránt az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy még ha egy vélelem nehezen megdönthető is, elfogadható keretek között marad mindaddig, amíg fennáll az ellenkező bizonyításának lehetősége, és biztosítva van a védelemhez való jog (lásd ebben az értelemben a C-45/08. sz., Spector Photo Group és Van Raemdonck ügyben 2009.

december 23-án hozott ítélet [EBHT 2009., I-12073. o.] 43. és 44. pontját, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága Janosevic kontra Svédország ügyben 2002. július 23-án hozott ítéletének [Ítéletek és Határozatok Tára, 2002-VII.] 101. és azt követő pontjait).

63 A jelen ügyben a jelen ítélet 46. és 47. pontjából kitűnik, hogy a fellebbező nem vitatja a jelen ítélet 56. és 57. pontjában a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozóan kifejtett vélelem megengedhetőségét. Azt sem tagadja, hogy a jelen ügy körülményei között hasonló vélelem alkalmazható arra az esetre, amikor a leányvállalat az anyavállalat 98%-os tulajdonában van.

64 Mindemellett a fellebbezőnek a jelen ítélet 43–47. pontjában kifejtett érvelése azon a kijelentésen nyugszik, miszerint az Elsőfokú Bíróság valójában e vélelem megdönthetetlen változatát alkalmazta.

65 Márpedig a fellebbező állításával ellentétben az Elsőfokú Bíróságnak a megtámadott ítéletben a fellebbező által szolgáltatott bizonyítékokkal szemben követett megközelítése összességében nem minősül *probatio diabolicának.* Amint ugyanis a jelen ítélet 58. pontjából kitűnik, a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelmet megdönteni szándékozó jogalanyok feladata a szóban forgó leányvállalatot az anyavállalattal összekötő szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatokra vonatkozó összes olyan bizonyíték nyújtása, amelyről úgy vélik, hogy bizonyítják, hogy az anyavállalat és leányvállalata nem alkottak gazdasági egységet.

66 Ezzel kapcsolatosan az a puszta körülmény, hogy egy jogalany adott esetben nem nyújt olyan bizonyítékokat, amelyek alkalmasak lennének a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelem megdöntésére, nem jelenti azt, hogy a hivatkozott vélelem egyáltalán nem dönthető meg.

67 E feltételek mellett azokat a jelen ítélet 44. cikkének harmadik francia bekezdésében, valamint 45–47. pontjában megfogalmazott kifogásokat, amelyek lényegben azt állítják, hogy a fellebbező által előterjesztett érvek Elsőfokú Bíróság általi értékelése – pusztán azért, mert annak végkövetkeztetése a fellebbezőre nézve hátrányos – azt bizonyítja, hogy a vélelem megdöntése *probatio diabolica,* el kell utasítani.

68 Amennyiben viszont a szóban forgó kifogások az Elsőfokú Bíróság által megállapított tények Bíróság általi újraértékelésére irányulnának, azokat a fellebbezés szakaszában elfogadhatatlannak kell tekinteni. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis az Elsőfokú Bíróságnak csak a tények megállapítására van hatásköre – kivéve azt az esetet, amikor a hozzá benyújtott iratokból megállapításainak tárgyi pontatlansága következne –, valamint e tények értékelésére. A tények értékelése tehát – amennyiben az eléje terjesztett bizonyítékokat az Elsőfokú Bíróság nem ferdítette el – nem minősül jogkérdésnek, amelyet, mint ilyet, a Bíróság jogosult lenne felülvizsgálni (lásd különösen a C-425/07. P. sz., AEPI kontra Bizottság ügyben 2009. április 23-án hozott ítélet [EBHT 2009., I-3205. o.] 44. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

69 Amennyiben e kifogásokat esetleg úgy kellene értelmezni, hogy azok arra vonatkoznak, miszerint az Elsőfokú Bíróság megsértette felülvizsgálati jogkörének terjedelmét, azok megegyeznek a negyedik fellebbezési jogalappal, és ennélfogva azokat nem kell az ötödik jogalap jelen részének keretében külön megvizsgálni.

70 Egyébiránt a jelen ítélet 44. pontjának első francia bekezdésében megfogalmazott kifogást illetően, miszerint már önmagában a leányvállalatban fennálló tulajdonosi viszony elegendő a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelem alkalmazásához, meg kell jegyezni, az a tény, hogy egy vélelem nehezen megdönthető, önmagában nem jelenti azt, hogy megdönthetetlen lenne, főleg amikor azoknak a jogalanyoknak, amelyekkel szemben e vélelem felállításra kerül, e bizonyítékokat leginkább saját tevékenységük keretében kell keresniük.

71 A fellebbező által az Elsőfokú Bíróság által alkalmazott vélelem *de facto* megdönthetetlenségének bizonyítása érdekében a jelen ítélet 44. pontjának második francia bekezdésében hivatkozott második elemet illetően meg kell jegyezni, hogy még ha feltételezzük is, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 105. pontjában elismerte a Bizottság – a fent említett francia bekezdésben hivatkozott – mérlegelési jogkörét, ennek elismerése vagy e jogkör akkor sincs semmiféle hatással arra a kérdésre, hogy a megtámadott ítéletben alkalmazott vélelem megdönthetetlen-e. Következésképpen ezen érvelés nem elfogadható.

72 A fentiekre tekintettel az ötödik jogalap első részét el kell utasítani.

Az ötödik jogalap második részéről, amely szerint az Elsőfokú Bíróság által alkalmazott, a vállalkozás fogalmán alapuló, a felelősség fennállására vonatkozó vélelem kiiktatja a jogi személyek önállóságának elvét

– A felek érvei

73 A fellebbező arra hivatkozik, hogy a megtámadott ítélet megsérti a szubszidiaritás elvét azzal, hogy a jogi személyek önállóságának elvét – amely a tagállamok társasági jogának egyik fő jogi alapját képezi – jelentősen veszélyezteti.

74 A fellebbező szerint az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot, amikor azt állította, hogy jogosult az adott vállalkozásra tekintettel eldönteni, hogy az e vállalkozást alkotó jogi személlyel kapcsolatosan nem alkalmazza sem az önállóság elvét, sem a védelemhez való jogot.

75 Egyébiránt az Elsőfokú Bíróság akkor is tévesen alkalmazta a jogot, amikor úgy ítéli meg, hogy felesleges a Bizottságtól azt követelni, hogy határozatában nyújtson konkrét bizonyítékokat a fellebbező leányvállalata piaci önállóságának a hiányára.

76 A Bizottság arra hivatkozik, hogy a fellebbező nem hivatkozott az Elsőfokú Bíróság előtt a szubszidiaritás elvére, ezért annak megsértése a fellebbezés szakaszában elfogadhatatlan új jogalapnak minősül. Mindenesetre e kifogás érdemét tekintve megjegyzi, hogy ezen elv a jelen ügyben nem alkalmazható, mivel az Európai Unió kizárólagos hatáskörrel rendelkezik e területen.

77 Egyébiránt a „vállalkozás" a versenyjog értelmében az uniós jog önálló fogalma. Továbbá valamely társaság „önállósága" nem összeegyeztethetetlen az ítélkezési gyakorlatban az anyavállalat egyes leányvállalataival kapcsolatosan ténylegesen gyakorolt irányítására vonatkozóan kidolgozott vélelemmel.

– A Bíróság álláspontja

78 Annyiban, amennyiben a jelen rész a szubszidiaritás elvének megsértésére vonatkozik, azt a jelen ítélet 35. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlat alkalmazásával elfogadhatatlannak kell nyilvánítani.

79 Továbbá el kell utasítani a jelen ítélet 74. pontjában ismertetett kifogást, mivel egy olyan megfontolásra vonatkozik, amelyet az Elsőfokú Bíróság egyáltalán nem mondott ki, illetve nem is utalt rá a megtámadott ítéletben.

80 Ezen túlmenően a jelen ítélet 75. pontjában ismertetett érvvel kapcsolatosan az ítélet 56. és 57. pontjából kitűnik, hogy a Bizottság a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelem adott esetben történő alkalmazásához az e vélelem alkalmazhatóságát és érvényességét bizonyító elemeken felül nem köteles további bizonyítékokat szolgáltatni (lásd továbbá ebben ez értelemben a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 62. pontját). Az Elsőfokú Bíróság tehát nem alkalmazta tévesen a jogot azáltal, hogy a szóban forgó vélelem érvényességére vonatkozó elemektől függetlenül nem követelte meg, hogy a Bizottság nyújtson további konkrét bizonyítékokat a fellebbező leányvállalata piaci önállóságának hiányára.

81 Egyébiránt annyiban, amennyiben a jelen ítélet 75. pontjában ismertetett érv azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság nem szankcionálta a vitatott határozat fellebbezőre vonatkozó indokolását, ezen érv a harmadik jogalappal megegyezik, ezért azt nem kell az ötödik jogalap jelen részének keretében megvizsgálni.

82 Ennélfogva az ötödik jogalap második részét el kell utasítani.

Az ötödik jogalap harmadik részéről, amely szerint a Bizottság részére a felelősség fennállására vonatkozó vélelem alkalmazása érdekében elismert mérlegelési mozgástér sérti a jogszerűség és a jogbiztonság elvét

– A felek érvei

83 A fellebbező arra hivatkozik, hogy a megtámadott ítélet figyelmen kívül hagyja a törvény egyértelműségének és az előreláthatóságnak a követelményét, amelyekből mind a jogszerűség, mind a jogbiztonság elve következik. A fellebbező szerint a megtámadott

ítélet 97., 152., 167., 186. és 194. pontjából kitűnik, hogy az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy a versenyjogi jogsértések terén két felelősségi rendszer létezik. Az első rendszer az anyavállalatok versenyjogi jogsértésben társtettesként való közvetlen részvételét szankcionálja, és ez a részvétel „saját akarat[a] kinyilvánításának" minősül. A második rendszer az anyavállalatokat a kizárólagos tulajdonukban álló leányvállalatai által elkövetett jogsértések bűnsegédeiként szankcionálja, anélkül hogy szükség lenne a bűnsegédi helyzetüket megalapozó konkrét részvételükre, amely helyzet egy más jogalany által elkövetett cselekményért fennálló felelősségi rendszert hoz létre.

84 A fellebbező szerint még ha a más személy cselekményéért való jogi felelősségi rendszer létezne is az uniós versenyjogban, azt pontosan meg kellene határozni, és azt az intézményeknek egyértelmű és állandó jelleggel kellene alkalmazniuk. Mindazonáltal az Elsőfokú Bíróság által a megtámadott ítélet 105. pontjában elismert mérlegelési jogkör összeegyeztethetetlen a fent kifejtett egyértelműség és állandóság követelményével.

85 E tekintetben a fellebbező rámutat az általa „kettős összekeverésnek" hívott jelenségre, amelyet az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 213. pontjában egyrészt a felelősség anyavállalatnak való betudhatósága és e társaságnak a bírság megfizetéséért fennálló felelőssége, másrészt pedig a felelősség betudhatósága és a bírságkiszabás tekintetében követett el, mivel az Elsőfokú Bíróság a Bizottságnak a felelősség betudásával kapcsolatos állítólagos mérlegelési mozgásterét a bírságkiszabás terén fennálló mérlegelési mozgásterével igazolja.

86 A Bizottság úgy véli, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítéletben nem ad mérlegelési mozgásteret vagy mérlegelési jogkört a Bizottságnak annak értékelése érdekében, hogy fennállnak-e azon feltételek, amelyek alapján a jogsértésért fennálló felelősség az anyavállalatnak tudható be. A Bizottságnak csak akkor van mérlegelési mozgástere, amikor a valamely jogsértésért fennálló felelősséget egy vállalatcsoport több társaságával szemben is megállapíthatja, és eldönti, hogy e felelősséget a csoport összes társaságának, vagy csupán azoknak tudja be, amelyek közvetlenül részt vettek a jogsértésben.

– A Bíróság álláspontja

87 A fellebbezőnek mind az ötödik jogalap jelen részében, mind a Bíróság elé terjesztett első fellebbezési jogalap keretében foglalt állításával ellentétben az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 97., 152., 167., 186. és 194. pontjában nem hozott létre „egy más jogalany által elkövetett cselekményért fennálló felelősségi rendszert" az uniós versenyjogban.

88 Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell, hogy amint az Elsőfokú Bíróság lényegében a megtámadott ítélet 97., 152., 167. és 186. pontjában megállapította – és amint az egyébiránt a jelen 53–55. pontjából is kitűnik –, amikor az anyavállalat és leányvállalata az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozásnak minősül, nem szükségszerűen az anyavállalat és a leányvállalat közötti jogsértéssel kapcsolatos felbujtói kapcsolat, sőt, nem is az anyavállalat jogsértésben való részvétele, hanem az a tény jogosítja fel a Bizottságot arra, hogy az anyavállalatnak címezzen bírságokat kiszabó határozatot, hogy e két társaság az EK 81. cikk értelmében egy vállalkozást alkot.

89 Továbbá a megtámadott ítélet 105. pontjából kitűnik, hogy az Elsőfokú Bíróság e pontban egyáltalán nem ismerte el, hogy a Bizottság „mérlegelési mozgástérrel rendelkez[ne] egy társaság által elkövetett jogsértésért fennálló felelősség másik társaságnak való betudhatóságára nézve", amint azt a fellebbező jelen ítélet 84. pontjában kifejtett érvelése állítja. Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 105. pontjában ugyanis lényegében azt mondta ki, hogy a vitatott határozat (260) preambulumbekezdésében található észrevétel csupán az Atofinának címzett korábbi határozatokban az utóbbi magatartásának az anyavállalata részére történő betudhatóságának hiányára vonatkozó érv elutasítására irányult. Azáltal, hogy lényegében annak kijelentésére szorítkozott, hogy a Bizottság nem állította, hogy a fellebbező által kifogásolt jellegű mérlegelési jogkörrel rendelkezett volna, az Elsőfokú Bíróság nem állította – azzal ellentétben, amit a fellebbező az ötödik jogalap jelen részében próbál sugallni –, hogy az uniós versenyjogban létezne „egy más jogalany által elkövetett cselekményért fennálló felelősségi rendszer".

90 A jelen ítélet 83. és 84. pontjában ismertetett érvelés téves előfeltételezésen alapul, és ezért azt el kell utasítani.

91 Továbbá ebből következik, hogy amennyiben a jelen ítélet 85. pontjában ismertetett kifogás egyértelműség hiányában nem elfogadható, ettől függetlenül is el kell utasítani, mivel az a jelen ítélet 83. és 84. pontjában kifejtett érveléssel összefügg.

92 Ennélfogva az ötödik jogalap harmadik részét el kell utasítani.

Az ötödik jogalap negyedik részéről, amely szerint a felelősség fennállására vonatkozó vélelem sérti az egyenlő bánásmód elvét

A felek érvei

93 A fellebbező az egyenlő bánásmód elvének megsértésére hivatkozik, mivel az Elsőfokú Bíróság kijelentette, hogy a fellebbező és a vitatott határozat többi címzett anyavállalata egyenlő bánásmódban részesült.

94 A Bizottság álláspontja szerint az a puszta tény, hogy a vitatott határozat az adott anyavállalat kizárólagos tulajdonában lévő leányvállalatai felett gyakorolt irányításra

vonatkozó vélelemre való hivatkozás mellett az Akzo Nobel csoport anyavállalatával szemben további bizonyítékokat is megemlített, nem jelenti azt, hogy a Bizottság, vagy akár az Elsőfokú Bíróság hátrányosan megkülönböztette volna a fellebbezőt. Ez csak azt jelenti, hogy a jogsértésért fennálló felelősség Akzo Nobel NV-nek való betudhatóságára vonatkozó bizonyítékok „erősebbek" voltak, anélkül hogy ez azt jelentené, hogy az Atofina jogsértő magatartásáért fennálló felelősség fellebbezőnek való betudhatóságát lehetővé tevő elemek elégtelenek lennének.

– A Bíróság álláspontja

95 Amint arra a jelen ítélet 63. pontjában emlékeztettünk, a fellebbező a jelen ügyben nem vitatja a jelen ítélet 56. és 57. pontjában a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozóan kifejtett vélelem megengedhetőségét, és azt sem tagadja, hogy a jelen ügy körülményei között hasonló vélelem alkalmazható arra az esetre, amikor a leányvállalat az anyavállalat 98%-os tulajdonában van.

96 Márpedig a jelen ítélet 56., 57. és 80. pontjából kitűnik, hogy a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelem alkalmazása nem függ az anyavállalat által a leányvállalatára ténylegesen gyakorolt befolyásra vonatkozó bizonyítékok nyújtásától (lásd továbbá ebben az értelemben a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 62. pontját).

97 E körülmények között az a puszta tény, hogy a Bizottság bizonyos anyavállalatok tekintetében ilyen további bizonyítékokkal rendelkezett, másokkal kapcsolatban pedig nem, és azokat meg is említette a vitatott határozatban, nem minősül olyan téves jogalkalmazásnak, amelyet az Elsőfokú Bíróságnak szankcionálnia kellett volna a megtámadott ítéletben.

98 Következésképpen az ötödik jogalap negyedik részét, és ennélfogva a jogalap egészét el kell utasítani.

A második, arra vonatkozó jogalapról, hogy a védelemhez való jog sérült azáltal, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen értelmezte a méltányosság és a fegyveregyenlőség elvét

99 A fellebbező második jogalapjában arra hivatkozik, hogy a megtámadott ítélet 64. pontjában az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot, mivel e pontban figyelmen kívül hagyja a fegyveregyenlőség elvét. Amint az magából a fellebbezésből is kifejezetten kiderül, ez a rész a Bíróság elé terjesztett és a jelen ítélet 32. pontjának harmadik francia bekezdésében ismertetett kifogás részét képezi.

100 A második jogalap lényegében két részre osztható, amelyeket együttesen kell vizsgálni.

A felek érvei

101 Az első rész a fellebbező védelemhez való jogának az eljárásnak egészen a kezdeti szakaszától való figyelmen kívül hagyására vonatkozik.

102 Az Elf Aquitaine szerint az Elsőfokú Bíróság a fellebbező védelemhez való jogával kapcsolatosan tagadta, hogy a kifogásközlés megküldését megelőző vizsgálat bármilyen értékkel is bírt volna. A fellebbező azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság elfogadta, hogy a fegyveregyenlőség elve tiszteletben volt tartva annak ellenére, hogy a fellebbező először a kifogásközlésből szerzett tudomást a vele szemben megfogalmazott gyanúról.

103 A fellebbező védelemhez való jogának a közigazgatási eljárásnak egészen a kezdeti szakaszától való figyelmen kívül hagyása három okból is elfogadhatatlan:

– először is, az EUMSZ 101. cikk hatálya alá tartozó szankciók büntetőjogi jellege nem teszi lehetővé, hogy az Elsőfokú Bíróság úgy ítélje meg, hogy elegendő, hogy a EJEE 6. cikkéből eredő garanciák a kifogásközlés megküldésétől legyenek alkalmazhatók, kizárva ezáltal a vizsgálat előzetes szakaszát;

– továbbá a fellebbező szerint különösen nagy jelentőséggel bírt volna a tájékoztatáshoz, illetve a meghallgatáshoz való jogának tiszteletben tartása, mivel ő nem vett részt a jogsértésben, és nem is tudott annak létezéséről; és

– végül a fellebbező azáltal, hogy nem tudott a vizsgálatról, ugyanis először csupán a kifogásközlésben kapott tájékoztatást a vele szemben felmerült gyanúról, nem tudta megtenni a hatékony védelmére való felkészüléshez szükséges intézkedéseket. E tekintetben az Elsőfokú Bíróság nem válaszolt a fellebbező tárgyalás során kifejtett azon érveire, miszerint a leányvállalata önállóságával kapcsolatos esetleges bizonyítékokat a kifogásközlést megelőző eljárás négy évén keresztül veszni hagyta, amely körülmény visszafordíthatatlanul csorbította a védelemhez való jogát.

104 A Bizottság arra hivatkozik, hogy mivel a jelen ügyben nem foganatosított vizsgálati cselekményeket a fellebbezővel szemben, nem is volt köteles vele közölni a gyanúját az előzetes vizsgálat folyamán.

105 Egyébiránt a Bizottság úgy véli különösen, hogy mindenesetre, még ha fel is tételezzük, hogy a fellebbező által hivatkozott állítólagos szabálytalanság fennállt, azt is meg kellene vizsgálni, hogy e szabálytalanság a jogvita tárgyát képező eljárás során közvetlenül befolyásolhatta-e a fellebbező védelemhez való jogát. Márpedig a szóban forgó vélelem fellebbező általi megdöntésére való kísérlettel kapcsolatos lehetőségét, vagy azt az állítást, hogy ez a vélelem nem alkalmazható, egyáltalán nem érintette az a tény, hogy csupán a kifogásközlés kézhezvételekor szerzett tudomást a vele szemben felmerült gyanúról. A Bizottság szerint a fellebbező a leányvállalata önállóságával kapcsolatos bizonyítékok ezen időszak alatti állítólagos elvesztésére csupán a tárgyalás során hivatkozott, ezért az erre vonatkozó érv elfogadhatatlan. Egyébiránt ezt az állítást semmiféle bizonyíték nem támasztja alá.

106 A második jogalap második része a pártatlan vizsgálat szükségességének tiszteletben nem tartására vonatkozik.

107 A fellebbező e tekintetben arra hivatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróság elutasította azt az érvet, miszerint a Bizottságnak pártatlanul kellett volna lefolytatnia az előzetes vizsgálatot.

108 A fellebbező szerint ennek elutasítása elfogadhatatlan, mivel először is a pártatlan vizsgálat olyan szükségszerű előzetes lépés lenne, amely lehetővé tenné, hogy a Bizottság adott esetben olyan eljárási cselekményt tegyen, mint amilyen a kifogásközlés.

109 Másodszor azzal, hogy az Elsőfokú Bíróság tagadta az ilyen vizsgálat szükségességét, a fellebbező szerint nem tartotta tiszteletben a vizsgálat pártatlan lefolytatásának követelményét, amelyet a fegyveregyenlőség elve különösen megkíván. Az Elsőfokú Bíróság az álláspontja alapján – a tisztességes eljáráshoz való jogot és az egyenlőség elvét sértve – megtagadta a vizsgálat pártatlan jellegének felülvizsgálatát. Az, hogy az Elsőfokú Bíróság a bizottsági vizsgálat pártatlan jellegét nem vizsgálta felül, a fellebbező álláspontja szerint abból ered, hogy az Elsőfokú Bíróság helybenhagyta a

felelősség fennállására vonatkozó vélelemnek a fellebbezővel szemben az eljárás kezdetétől fogva, sőt attól a pillanattól való alkalmazását, amikor a Bizottságnak először bejelentették a jogsértést.

110 Ezzel kapcsolatosan a fellebbező arra hivatkozik, hogy vele szembeni szükségszerű elfogultsága abból ered, hogy a három különböző – a vizsgálati, az eljárás lefolytatására vonatkozó és a döntéshozatali – jogkör a Bizottság versenyjogi főigazgatójának a kezében összpontosul. Véleménye szerint a jogköröknek a versenyjogi főigazgató kezében való összpontosulása elfogadhatatlan, tekintettel az EUMSZ 101. cikk hatálya alá tartozó szankciók egyértelmű büntetőjogi jellegére.

111 A Bizottság a maga részéről úgy véli, hogy a fellebbező nem tudta bizonyítani, hogy az Elsőfokú Bíróság megtagadta a bizottsági eljárás pártatlanságának a felülvizsgálatát. A fellebbezőnek a jogköröknek a Bizottság versenyjogi főigazgatójának kezében való összpontosulására vonatkozó érvelését illetően (lásd a jelen ítélet 110. pontját) a Bizottság elsődlegesen azzal érvel, hogy az elfogadhatatlan, másodlagosan pedig azzal, hogy az mindenesetre teljesen megalapozatlan.

A Bíróság álláspontja

112 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint – amint az az EUSZ 6. cikk (3) bekezdésében is megerősítésre került – az alapvető jogok elválaszthatatlan részét képezik a Bíróság által védelemben részesített alapelveknek. A Bíróság többször is kimondta, hogy a védelemhez való jog tiszteletben tartása a versenyjogi politika keretében lefolytatott közigazgatási eljárások során az uniós jog részét képezi (lásd különösen a C-534/07. P. sz., Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember

3-án hozott ítélet [EBHT 2009., I-7415. o.] 26. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

113 Az EK 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárással kapcsolatosan az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a Bizottság előtt zajló közigazgatási eljárás két külön, egymást követő szakaszra oszlik, amelyek mindegyike saját belső logikának felel meg: vagyis egyrészt egy előzetes vizsgálati szakaszra, másrészt pedig egy kontradiktórius szakaszra. Az előzetes vizsgálati szakasz – amely a kifogásközlésig terjed – célja annak lehetővé tétele, hogy a Bizottság összegyűjtse a versenyszabályok megsértésének fennállását bizonyító vagy azt cáfoló valamennyi releváns elemet, és állást foglaljon az eljárás irányultságát és későbbi alakulását illetően. A kontradiktórius szakasznak viszont – amely a kifogásközléstől a végleges határozat elfogadásáig tart – lehetővé kell tennie a Bizottság számára, hogy a kifogásolt jogsértés tekintetében végleges határozatot hozzon (lásd különösen ebben az értelemben a C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-8375. o.] 181–183. pontját, valamint a fent hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 27. pontját).

114 Az előzetes vizsgálat szakasz kapcsán a Bíróság megállapította, hogy e szakasz kezdete az az időpont, amikor a Bizottság az uniós jogalkotó által ráruházott hatáskörében eljárva olyan intézkedést tesz, amely magában foglalja a jogsértés elkövetésére vonatkozó kifogást, és amely jelentős következményekkel jár az azzal gyanúsított jogalanyok helyzetére (lásd a fent hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 182. pontját, valamint a C-105/04. P. sz., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 21-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-8725. o.] 38. pontját).

115 Az érintett jogalany csupán a közigazgatási eljárás kontradiktórius szakasza kezdetén a kifogásközlés révén szerezhet tudomást mindazokról a lényeges bizonyítékokról, amelyre a Bizottság az eljárás e szakaszában támaszkodik. Következésképpen az érintett vállalkozás csupán a kifogásközlés megküldését követően tud teljes mértékben élni védelemhez való jogával (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 315. és 316. pontját; a fent hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor

de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 47. pontját, valamint a C-407/04. P. sz., Dalmine kontra Bizottság ügyben 2007. január 25-én hozott ítélet [EBHT 2007., I-829. o.] 59. pontját).

116 Mindemellett a Bizottság által az előzetes vizsgálati szakasz során végzett bizonyításfelvétel, így különösen a vizsgálati cselekmények, illetve az információkérések bizonyos helyzetekben természetüknél fogva az uniós versenyszabályok megsértésére vonatkozó kifogásra utalhatnak, és jelentős következményekkel járhatnak az érintett jogalanyok helyzetére.

117 Következésképpen el kell kerülni azt, hogy a védelemhez való jog orvosolhatatlanul sérülhessen a közigazgatási eljárás ezen szakaszában, mivel bizonyításfelvétel keretében tett intézkedések meghatározók lehetnek a vállalkozások felelősségét megalapozó magatartások jogellenes jellegét igazoló bizonyítékok megállapítása tekintetében (lásd ebben az értelemben a 6/87. és 227/88. sz., Hoechst kontra Bizottság egyesített ügyekben 1989. szeptember 21-én hozott ítélet [EBHT 1989., I-2859. o.] 15. pontját, valamint a C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-123. o.] 63. pontját).

118 Az ésszerű határidő betartásával kapcsolatosan a Bíróság megállapította, hogy a védelemhez való jog hatékony gyakorlásának esetleges akadályai forrásának értékelése nem szabad, hogy a közigazgatási eljárás kontradiktórius szakaszára korlátozódjon, hanem ezen eljárás egészére ki kell, hogy terjedjen, figyelembe véve annak teljes időtartamát (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 49. és 50. pontját, valamint a C-113/04. P. sz., Technische Unie kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 21-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-8831. o.] 54. és 55. pontját).

119 Hasonló megfontolások érvényesek azon kérdésre is, hogy a Bizottság köteles-e, és ha igen, mennyiben, az érintett jogalanynak az előzetes vizsgálati szakasztól kezdődően bizonyos információkat nyújtani a vizsgálat tárgyára és céljára vonatkozóan, amely e jogalanynak lehetőséget adna arra, hogy védelmét hatékonyan gyakorolja a kontradiktórius szakasz során.

120 Mindazonáltal ez nem jelenti azt, hogy a Bizottság már az adott jogalannyal szemben hozandó első intézkedést megelőző időszaktól mindenképpen köteles lenne e jogalanyt tájékoztatni magának az uniós versenyjogon alapuló bizonyításfelvételnek vagy vizsgálati cselekményeknek a lehetőségéről, főleg amennyiben az ilyen tájékoztatás fölöslegesen veszélyeztetné a Bizottság vizsgálatának sikerességét (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Dalmine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontját).

121 Továbbá a Bíróság már megállapította, hogy a személyes felelősség elve egyáltalán nem zárja ki, hogy a Bizottság először a jogsértő vállalkozás szankcionálását helyezze kilátásba, és csak ezután vizsgálja meg azt, hogy a jogsértés adott esetben betudható-e az anyavállalatnak (lásd a C-125/07. P., C-133/07. P., C-135/07. P. és C-137/07. P. sz., Erste Group Bank és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 24-én hozott ítélet [EBHT 2009., I-8681. o.] 82. pontját).

122 Vagyis amennyiben egy kifogásközlés címzettjének lehetősége van a Bizottság által a kifogásközlésben állított tények és körülmények valóságtartalmával és relevanciájával kapcsolatos álláspontjának ismertetésére a közigazgatási eljárás kontradiktórius szakasza során, a Bizottság – a fellebbező állításával ellentétben – főszabály szerint nem köteles ehhez a címzettet a vizsgálatról értesíteni a kifogásközlés megküldését megelőzően.

123 Ezt, a jelen ügyben levont a következtetést nem vonják kétségbe a jelen ítélet 109. és 110. pontjában kifejtett érvek.

124 A jelen ítélet 110. pontjában található érvet a jelen ítélet 35. és 51. pontjában már kifejtett indokolás alapján elfogadhatatlannak kell nyilvánítani.

125 Továbbá a jelen ítélet 109. pontjában ismertetett érvelés kapcsán ugyan igaz, hogy az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott iratokból kitűnik, hogy a fellebbező e bíróság előtt hivatkozott bármiféle előzetes vizsgálati cselekmény hiányára, ám nem tűnik ki, hogy a fellebbező kérte volna, hogy a Bíróság szankcionálja az ügyben a Bizottságot az eljárása állítólagos elfogultsága vagy a vizsgálati cselekmény hiánya miatt.

126 Ebből következően a hivatkozott 109. pontban ismertetett érvelést a jelen ítélet 35. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlat alkalmazásával el kell utasítani mint elfogadhatatlant.

127 A jelen ítélet 103. pontjában kifejtett érv kapcsán elegendő megjegyezni, hogy egy olyan megfontolásra vonatkozik, amelyet az Elsőfokú Bíróság egyáltalán nem mondott ki, illetve nem is utalt rá a megtámadott ítéletben, ezért azt el kell utasítani.

128 Továbbá a jelen ítélet 103. pontjának második francia bekezdésében kifejtett érvelés tekintetében a jelen ítélet 88. és 121. pontjából kitűnik, hogy a személyes felelősség elve egyáltalán nem zárja ki, hogy a Bizottság először a jogsértő vállalkozás szankcionálását helyezze kilátásba, és csak ezután vizsgálja meg azt, hogy a jogsértés adott esetben betudható-e az anyavállalatnak.

129 Végül a jelen ítélet 103. pontjának harmadik francia bekezdésében található érvelés kapcsán megállapítandó – még ha feltételezzük is, hogy a jelen ítélet 35. pontjában kifejtett ítélkezési gyakorlattól eltekintve az elfogadható annyiban, amennyiben az az Elsőfokú Bíróság előtti tárgyaláson megfogalmazott jogalap kiegészítéséből származik –, hogy olyan puszta kijelentésekről van szó, amelyeket egyetlen konkrét elem sem támaszt alá.

130 Végül ez az absztrakt és részleteken nem tartalmazó általános érvelés nem alkalmas arra, hogy a védelemhez való jog megsértésének valódiságát bizonyítsa, amelyet minden esetben az ügy sajátos körülményeire tekintettel kell vizsgálni (lásd analógia útján a fent hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebiedkonbiz ügyben hozott ítélet 52–61. pontját).

131 A fentiekre tekintettel a második jogalapot el kell utasítani.

Az indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozó, harmadik jogalapról

A harmadik jogalapnak az indokolás fogalmával kapcsolatos téves jogalkalmazására, és az Elsőfokú Bíróság megállapításainak tartalmi pontatlanságára vonatkozó, első részéről, mivel az Elsőfokú Bíróság a vitatott határozat tömör indokolását megfelelőnek ítélte

A felek érvei

132 A fellebbező a harmadik jogalap első részében arra hivatkozik először is, hogy az Elsőfokú Bíróság téves értelmezésre alapozta az indokolási kötelezettség fogalmát.

133 Az Elf Aquitaine úgy véli, hogy az Elsőfokú Bíróságnak meg kellett volna állapítania, hogy a vitatott határozat szóban forgó jogsértés betudhatóságára vonatkozó indokolása nem volt elegendő ahhoz, hogy megállapítható legyen, hogy e határozat megalapozott volt-e, vagy hogy az esetleg anyagi vagy eljárási hibákat tartalmaz-e.

134 Az Elsőfokú Bíróság által a megtámadott ítélet 81., 82. és 89. pontjában kimondottakkal ellentétben a fellebbező véleménye szerint a jelen ügyben nem volt elegendő, hogy a vitatott határozatból pusztán annyit tudjon meg, hogy a Bizottság azt állította vele szemben, hogy meghatározó befolyást gyakorolt az Atofina üzletpolitikájára. Éppen ellenkezőleg, mivel a vitatott határozat a kifogásközléssel ellentétben nem minősül előkészítő aktusnak, az indokolásának megfelelően pontosnak kellett volna lennie ahhoz, hogy lehetővé tegye egyrészt, hogy a fellebbező megismerje azon indokokat, amelyek alapján a Bizottság meghozta a határozatot, és felmérje annak érvelését annak érdekében, hogy eldönthesse, keresetet nyújt-e be, vagy sem, másrészt pedig, hogy az Elsőfokú Bíróság gyakorolhassa jogszerűségi felülvizsgálatát.

135 Az Elf Aquitaine álláspontja szerint az indokolásnak annál is inkább pontosnak kellene lennie, mert: i. a Bizottság a kifogásközlés megküldését megelőzően nem tájékoztatta a fellebbezőt a vele szemben folytatott eljárásról; ii. ezen eljárás egy olyan, kizárólag a felelősség fennállására vonatkozó, ám egyetlen konkrét tárgyi bizonyítékkal alá nem támasztott vélelmen alapult, amely megdönthetetlen; iii. a Bizottság eltért a szokásos határozathozatali gyakorlatától, továbbá iv. a vitatott határozat ahhoz vezet, hogy a fellebbező több alapvető jogát is kétségbe vonja.

136 A jelen ítélet fenti pontjában felsorolt iii. pontban megfogalmazott harmadik érvben a fellebbező különösen arra hivatkozik, hogy a Bizottság a az EK-Szerződés 81. cikkének és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban 2008. október 1-jén hozott határozata összefoglalójának (COMP/C.39181 – „gyertyaviasz”-ügy) (HL 2009. C 295., 17. o.) (574) preambulumbekezdésében elismerte, hogy a vitatott határozat szakítást jelent a korábbi határozathozatali gyakorlatával, különösen a

fellebbezővel szemben. Ezzel kapcsolatosan továbbá a jelen ítélet 22. pontjában hivatkozott „szerves peroxidok”-határozatra utal, amelyben a jelen ügyhöz meglehetősen hasonló körülmények között a Bizottság egyetlen kifogást sem hozott fel vele szemben leányvállalata, az Atofina jogellenes magatartása miatt.

137 Az Elf Aquitaine másodszor arra hivatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróság azon megállapítása, miszerint a vitatott határozat indokolása megfelelő volt, pontatlan ténybeli megállapításokon alapult, mivel az indokolás nemcsak hogy tömör, hanem a fellebbező szerint elégtelen, sőt, voltaképpen nem létező.

138 A vitatott határozat ugyanis egyrészt egyáltalán nem ad választ bizonyos, a kifogásközlést követően felvetett különös kérdésekre.

139 Másrészt a Bizottság a vitatott határozatban arra szorítkozott, hogy a fellebbező többi érvét egyöntetűen, és magyarázat nélkül általánosságban és megkülönböztetés nélkül elutasítsa. Példaképpen a Bizottság nem határozza meg, hogy az elé terjesztett dokumentumok közül melyek azok, amelyek szerinte „csupán általános tájékoztatást adtak a […] kereskedelmi irányításra vonatkozóan”.

140 Ennélfogva a fellebbező álláspontja szerint az Elsőfokú Bíróságnak az indokolás hiánya miatt meg kellett volna semmisítenie a vitatott határozatot.

141 A Bizottság először is úgy véli, hogy a jelen részt elfogadhatatlannak kell nyilvánítani, mivel nem jelöli meg a megtámadott ítélet bírált elemeit, valamint az e részt különösen alátámasztó jogi érveket.

142 Továbbá azt állítja, hogy az anyavállalatok felelősségére vonatkozó ítélkezési gyakorlat és a Bizottság határozathozatali gyakorlata már a vitatott határozat alapjául szolgáló eljárás kezdetekor is ismeretes volt.

143 A Bizottság szerint ugyan nem tűnik úgy, hogy a releváns tényállás szempontjából jelentős objektív különbségek lennének a vitatott határozat alapjául szolgáló eljárás és a „szerves peroxidok”-határozat alapjául szolgáló eljárás között, a Bizottságnak a vitatott határozatban megfigyelhető eltérő megközelítését egyrészt az a tény magyarázza, hogy az Elsőfokú Bíróság a „szerves peroxidok”-határozat alapjául szolgáló kifogásközlés megküldése és a vitatott határozat alapjául szolgáló kifogásközlés megküldése között meghozta 2003. szeptember 30-án a T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben ítéletét (EBHT 2003., II-4071. o.), másrészt pedig az a tény, hogy a Bizottság 2002 és 2003 tájékán megváltozatta az ezekben az ügyekben alkalmazott megközelítést.

A Bíróság álláspontja

144 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EUMSZ 256. cikkből, az Európai Unió Bírósága alapokmánya 58. cikkének (1) bekezdéséből és a Bíróság eljárási szabályzata 112. cikke 1. §-ának c) pontjából következik, hogy a fellebbezésnek pontosan meg kell jelölnie a hatályon kívül helyezni kért ítélet bírált elemeit, valamint az e kérelmet különösen alátámasztó jogi érveket (lásd különösen a C-407/08. P. sz., Knauf Gips kontra Bizottság ügyben 2010. július 1-jén hozott ítélet [EBHT 2010., I-6375. o.] 43. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

145 A Bizottság által a jelen ítélet 41. pontjában tett kijelentésével ellentétben a jelen rész megfelel a fenti ítélkezési gyakorlat követelményeinek, és ezért elfogadható.

146 A jelen rész tartalmát illetően elöljáróban emlékeztetni kell arra, hogy az EK 253. cikkben előírt indokolási kötelezettség olyan lényeges eljárási szabálynak minősül, amelyet külön kell választani az indokolás megalapozottságának kérdésétől, amely a vitatott jogi aktus érdemi jogszerűségére vonatkozik (lásd C-367/95. P. sz., Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben 1989. április 2-án hozott ítélet [EBHT 1998., I-1719. o.] 67. pontját, valamint a C-17/99. sz., Franciaország kontra Bizottság ügyben 2001. március 22-én hozott ítélet [EBHT 2001., I-2481. o.] 35. pontját).

147 E megközelítésben az EK 253. cikk által megkövetelt indokolást a kérdéses jogi aktus természetéhez kell igazítani, és abból világosan és egyértelműen ki kell tűnnie a jogi aktust meghozó intézmény érvelésének oly módon, hogy az érdekeltek megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, a hatáskörrel rendelkező bíróság pedig gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét (lásd a fent hivatkozott Franciaország kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 35. pontját és a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 130. pontját).

148 Az egyedi határozatokkal kapcsolatosan az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy valamely egyedi határozat megindokolása EK 253. cikkből általánosan következő kötelezettségének célja – a jogszerűségi felügyelet lehetővé tételén felül – az érintett részére elegendő tájékoztatás biztosítása annak eldöntéséhez, hogy a határozat megalapozott-e, vagy hogy adott esetben valamely, az érvényességének vitatását lehetővé tevő hibában szenved-e (lásd különösen ebben az értelemben a C-199/99. P. sz., Corus UK kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-11177. o.] 145. pontját, valamint a C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet [EBHT 2005., I-5425. o.] 462. pontját).

149 Az indokolást tehát főszabály szerint kell közölni a fellebbezővel, ugyanakkor, amikor az őt hátrányosan érintő határozatot. Az indokolás hiánya nem hozható helyre azzal, hogy az érintett az uniós bíróság előtti eljárás során megismeri a határozat indokolását (lásd a 195/80. sz., Michel kontra Parlament ügyben 1981. november 26-án hozott ítélet [EBHT 1981., 2861. o.] 22. pontját, a C-351/98. sz., Spanyolország kontra Bizottság ügyben 2002. szeptember 26-án hozott ítélet [EBHT 2002., I-8031. o.] 84. pontját, a C-199/01. P. és C-200/01. P. sz., IPK-München kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-4627. o.] 66. pontját, valamint a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 463. pontját).

150 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az indokolás követelményét az ügy körülményeire, így többek között a jogi aktus tartalmára, az előadott indokok jellegére, valamint a címzettek, illetve a jogi aktus által közvetlenül és személyükben érintett más személyek magyarázathoz jutás iránti érdekére figyelemmel kell értékelni. Nem követelmény az indokolással szemben, hogy a releváns tény- és jogkérdések minden részletére kitérjen, amennyiben nem csupán szövege, hanem egyben kontextusa, valamint a tárgyra vonatkozó jogszabályok összessége alapján döntendő el az a kérdés, hogy az indokolás megfelel-e az EK 253. cikk követelményeinek (lásd különösen a fent hivatkozott Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben hozott ítélet 63. pontját, a C-413/06. P. sz., Bertelsmann és Sony Corporation of America kontra Impala ügyben 2008. július 10-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-4951. o.] 166. és 178. pontját, valamint a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 131. pontját).

151 Az ítélkezési gyakorlatból kitűnik továbbá, hogy mindazonáltal az indokolásnak logikusnak kell lennie, és különösen nem tartalmazhat olyan belső ellentmondást, amely megakadályozza a jogi aktus indokainak megfelelő megértését (lásd analógia útján a fent hivatkozott Bertelsmann és Sony Corporation of America kontra Impala ügyben hozott ítélet 169. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

152 Amennyiben – a jelen ügyhöz hasonlóan – az uniós versenyjog alkalmazásában hozott határozat több címzetthez szól, és a jogsértés betudhatóságának kérdését veti fel, e határozatnak megfelelő indokolást kell tartalmaznia a címzettek mindegyikére, és különösen azokra nézve, amelyeknek a határozat értelmében e jogsértés terhét viselniük kell. Ugyanis amennyiben valamely anyavállalat felelős a leányvállalata magatartásáért, egy ilyen határozatnak részletesen ki kell fejtenie azon indokokat, amelyek igazolhatják az e társasággal szemben megállapított jogsértés betudhatóságát (lásd analógia útján a C-196/99. P. sz., Aristrain kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-11005. o.] 93–101. pontját).

153 Meg kell állapítani különösen, hogy egy olyan bizottsági határozat tekintetében, amely egyes címzettek esetében kizárólagosan a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelemre támaszkodik, a Bizottság minden esetben köteles

– hacsak nem akarja e vélelmet gyakorlatilag megdönthetetlenné tenni – feltárni azokat az okokat, amelyek miatt a ténybeli és jogi elemek nem elegendők a hivatkozott vélelem megdöntéséhez. A Bizottság határozatainak ezzel kapcsolatos indokolására vonatkozó kötelezettsége különösen a hivatkozott vélelem megdönthető jellegéből fakad, amelynek megdöntéséhez az érdekelteknek az érintett társaságokat összekötő szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatokra vonatkozó bizonyítékot kell nyújtaniuk.

154 Ugyanakkor emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottságnak azonban ebben a helyzetben nem kötelessége azokról a tényekről állást foglalni, amelyek nyilvánvalóan irrelevánsak, jelentéktelenek vagy egyértelműen másodlagosak (lásd analógia útján a fent hivatkozott Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben hozott ítélet 64. pontját, a C-341/06. P. és C-342/06. P. sz., Chronopost és La Poste kontra UFEX és társai egyesített ügyekben 2008. július 1-jén hozott ítélet [EBHT 2008., I-4777. o.] 89. pontját, valamint a fent hivatkozott Bertelsmann és Sony Corporation of America kontra Impala ügyben hozott ítélet 167. pontját).

155 Egyébiránt az ítélkezési gyakorlatból az is következik, hogy az állandó döntéshozatali gyakorlatot követő határozat összefoglaló jelleggel, például korábbi döntésekre hivatkozással is indokolható, amennyiben azonban a határozat lényegesen túllép a korábbi határozatok gyakorlatán, a Bizottság köteles érvelését kifejezett módon kifejteni (lásd különösen a 73/74. sz., Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique és társai kontra Bizottság ügyben 1975. november 26-án hozott ítélet 31. pontját [EBHT 1975., 1491. o.] és a C-295/07. P. sz., Bizottság kontra Département du Loiret ügyben 2008. december 11-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-9363. o.] 44. pontját).

156 A fellebbező a harmadik jogalap jelen részében lényegében arra hivatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróságnak a vitatott határozatnak a fellebbezőre vonatkozó nem megfelelő indokolását szankcionálnia kellett volna.

157 Amint az a megtámadott ítélet 87. pontjából és az Elsőfokú Bíróság elé terjesztett iratokból kitűnik, a fellebbező a kifogásközlésre adott válaszában a Bizottság által alkalmazott vélelem megdöntésére előterjesztett érveket a vitatott határozat

(257) preambulumbekezdése tömören felsorolja. A Bizottság ezen elemekkel kapcsolatos állásfoglalása a hivatkozott határozat (258)–(261) preambulumbekezdésében található.

158 Az Elsőfokú Bíróság ezen preambulumbekezdésekkel kapcsolatosan – miután a hivatkozott határozat (258) preambulumbekezdésének tartalmát a megtámadott ítélet 85. pontjában ismertette – az ítélet 86. pontjában megállapítja, hogy „annak ellenére, hogy a Bizottság a [hivatkozott preambulumbekezdésben] kifejezetten kimondta, hogy az a tény, hogy az Elf Aquitaine tulajdonában volt az Atofina részvényeinek 98%-a, elegendő volt ahhoz, hogy a leányvállalata tevékenységeiért való felelősség neki betudható legyen, a hivatkozott preambulumbekezdés további részében hozzátette, hogy a fellebbező által nyújtott bizonyítékok nem voltak elegendők e vélelem megdöntésére".

159 Ugyan igaz, hogy a Bizottság a vitatott határozat (259)–(261) preambulumbekezdésében válaszol a fellebbező által előtte felhozott bizonyos érvekre, ettől még e preambulumbekezdések több másik érvre nem adnak választ, és amelyek tekintetében a vitatott határozatban található egyetlen állásfoglalást a (258) preambulumbekezdés tartalmazza. A jelen ítélet 54–58. pontjában kifejtett ítélkezési gyakorlatnak megfelelően ezek az érvek különösen az annak bizonyítására felhozott gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra vonatkoztak, hogy a tényállás megvalósulása idején az Atofina önállóan határozta meg saját magatartását a piacon, és lényegében nem azokat az utasításokat követte, amelyeket az anyavállalata adott a számára.

160 Lényegében a következőérvekről van szó:

– az Elf Aquitaine operatív feladatok nélküli „egyszerű holding", és egy olyan csoport tagja, amelyet a leányvállalatainak decentralizált irányítása jellemzi;

– az Atofina piaci tevékenységének irányítása nem az Elf Aquitaine utasításaitól függött;

– az Atofina nem tájékoztatta az Elf Aquitaine-t a piaci tevékenységéről;

– az Atofina az Elf Aquitaine előzetes engedélye nélkül volt jogosult szerződéseket kötni;

– az Atofina az Elf Aquitaine-től pénzügyileg független volt;

– az Atofina mindig is önállóan határozta meg jogi stratégiáját, és

– a két társaság helyzete harmadik személyek szemében.

161 Igaz, hogy – amint az a jelen ítélet 150. és 154. pontjából kitűnik, valamint amint azt az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 90. pontjában is említi – a Bizottság nem feltétlenül köteles állást foglalni az érintettek által előtte felhozott összes érvvel kapcsolatosan.

162 Ugyanakkor a jelen ítélet 150. pontjából kitűnik, hogy az indokolás követelményét az ügy körülményeire figyelemmel kell értékelni.

163 A fellebbező szerint a vitatott határozatot és azon eljárást, amelynek e határozat részét képezi, különösen az a körülmény jellemzi, miszerint a hivatkozott határozat – különösen azáltal, hogy a fellebbezővel szemben kizárólag a leányvállalata cselekményeiért való felelősség fennállására vonatkozó vélelemre támaszkodik anélkül, hogy az annak bizonyítására irányuló további bizonyítékokat nyújtana, hogy az anyavállalatnak részt vett e leányvállalat kereskedelmi tevékenységében – eltért a Bizottság szokásos határozathozatali gyakorlatától.

164 E tekintetben a Bizottság azt állítja, hogy az anyavállalatok felelősségére vonatkozó ítélkezési gyakorlat és a Bizottság határozathozatali gyakorlata már a vitatott határozat alapjául szolgáló eljárás kezdetekor is ismeretes volt. Mindazonáltal beadványaiban kijelenti, hogy „a Bizottságnak a leányvállalat kizárólagos tulajdonával kapcsolatos vélelmére alapozott gyakorlata nem volt mindig ugyanaz". Továbbá ugyan a Bizottság kijelenti, hogy Bizottság „2002 és 2003 tájékán" úgy döntött, hogy ezt a vélelmet módszeresebben fogja alkalmazni, nem hivatkozik egyetlen olyan határozatra vagy egyéb iratra, amelyből e megközelítés változása kiderülne. Egyébiránt a Bizottság nem foglalkozik közvetlenül a fellebbező azon állításával, miszerint a jelen ítélet 136. pontjában hivatkozott 2008. október 1-jei határozat (574) preambulumbekezdése elismerte volna, hogy a vitatott határozat szakítást jelent a korábbi határozathozatali gyakorlatával, különösen a fellebbezővel szemben.

165 Mindenesetre a jelen ügyben nyilvánvaló – amint az különösen a jelen ítélet 136. és 143. pontjából kitűnik –, hogy a „szerves peroxidok"-határozatban a Bizottság nem szabott ki együttesen és egyetemlegesen bírságot a fellebbezővel és leányvállalatával szemben az utóbbi jogsértő magatartásáért, miközben úgy tűnik, hogy a két határozatban nem találhatók objektív különbségek – legalábbis a fellebbező szemszögéből nézve – a közte és a leányvállalata közötti kapcsolatokban.

166 A vitatott határozatot, és azon eljárást, amelynek e határozat részét képezi, a további körülmények jellemzik:

– mivel az Atofina magatartásáért megállapított bírságot a Bizottság együttesen és egyetemlegesen a fellebbezővel és leányvállalatával szemben szabta ki, és a bírság kiindulási összegének meghatározásakor magasabb szorzót alkalmazott, ezért annak végső összege sokkal magasabb, mint akkor lett volna, ha kizárólag a leányvállalat lett volna a bírság címzettje;

– a Bizottság a bírságot a fellebbezővel szemben kizárólag azon vélelem alapján szabta ki, „miszerint az Elf Aquitaine felelős leányvállalata magatartásáért", amely viszont nem feltétlenül azonos a jelen ítélet 56. és 57. pontjában meghatározott meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelemmel;

– a jelen ítélet második jogalapra vonatkozó részéből kitűnik, hogy a Bizottság hivatalosan csak a kifogásközlésben – vagyis a bizottsági vizsgálat megkezdése után négy évvel – tájékoztatta a fellebbezőt arról, hogy fennáll annak lehetősége, hogy a leányvállalata jogsértő magatartásáért fennálló felelősség neki legyen betudható;

– amint az az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott iratokból kitűnik, a fellebbező – többek között az uniós ítélkezési gyakorlatra, a Bizottság határozathozatali gyakorlatára, valamint egyes mellékelt dokumentumokra támaszkodva – a kifogásközlésre válaszul számos érvet hozott fel.

167 E feltételek mellett – amint az a jelen ítélet 146–155. pontjából, és különösen a 148., 152., 153. és 155. pontból kitűnik – az Elsőfokú Bíróság a jelen ügy körülményeire, és

különösen a Bizottságnak a fellebbezővel szemben a „szerves peroxidok”-határozat és a vitatott határozat között bekövetkezett megközelítés változására – amelyet ezen eljárásban senki sem vitatott – figyelmemmel köteles lett volna különös figyelmet kellett volna fordítania arra a kérdésre, hogy a vitatott határozat részletesen kifejtette-e azon indokokat, amelyek alapján a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a fellebbező által nyújtott bizonyítékok nem voltak elegendők a vitatott határozatban alkalmazott vélelem megdöntésére.

168 Márpedig amint az a megtámadott ítélet 85. pontjából kitűnik, hogy a jelen ítélet 160. pontjában felsorolt érvekkel kapcsolatos egyetlen állásfoglalást a vitatott határozat (258) preambulumbekezdése tartalmazza, amely csupán számos többször megismételt, ám részletesen ki nem fejtett kijelentést és tagadást tartalmaz. A jelen ügy sajátos körülményei között a további magyarázatok hiányában e kijelentések és tagadások nem alkalmasak arra, hogy az érdekeltek megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, a hatáskörrel rendelkező bíróság pedig gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét. Példának okáért a hivatkozott preambulumbekezdés miatt különösen nehéz, sőt, lehetetlen megtudni, hogy a fellebbező által a Bizottság által vele szemben alkalmazott vélelem megdöntésre érdekében előterjesztett bizonyítékok csoportját a Bizottság azért utasította-e el, mert azok nem voltak meggyőzőek, vagy azért, mert a Bizottság szerint az a puszta tény, hogy az Atofina 98%-a a fellebbező tulajdonában volt, elegendő volt az Atofina cselekedeteiért fennálló felelősség fellebbezőnek való betudhatóságához, függetlenül attól, hogy a fellebbező a kifogásközlésre adott válaszában milyen bizonyítékokat terjesztett elő.

169 Ennélfogva a vitatott határozat (258) preambulumbekezdését nem lehet úgy tekinteni, hogy az a Bizottságnak a fellebbező által felhozott több részletes érvével kapcsolatos álláspontja tekintetében jogilag megkövetelt módon indokolást nyújtott volna.

170 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Törvényszék a jelen ügy sajátos körülményei között – a jelen ítélet 147–155. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatra figyelemmel – tévesen alkalmazta a jogot, amikor a megtámadott ítélet 91. pontjában

úgy ítélte meg, hogy a vitatott határozat megfelel az EK 253. cikk követelményeinek, és a vitatott határozat fellebbezőre vonatkozó indokolásának hiányát nem szankcionálta.

171 Következésképpen a harmadik jogalap első része megalapozott.

A harmadik jogalap második részéről, valamint a negyedik és hatodik jogalapról

172 A harmadik jogalap második része lényegében az Elsőfokú Bíróság érvelése egyes elemeinek érthetetlen és körkörös jellegére hivatkozik.

173 Negyedik jogalapjában a fellebbező azzal érvel, hogy a megtámadott ítélet 160. és azt követő pontjaiban az Elsőfokú Bíróság túllépte a jogszerűségi felülvizsgálat határait, amikor a Bizottság hiányos indokolását a sajátjával helyettesítette.

174 Amint a jelen ítélet 27. pontjából kitűnik, a fellebbező a hatodik jogalapját másodlagosan hozta fel.

175 A harmadik jogalap első részére adott válaszra figyelemmel, nincs helye ugyanazon jogalap második része, valamint a negyedik és hatodik jogalap vizsgálatának.

176 A fenti megfontolások összességére tekintettel a fellebbezésnek helyt kell adni, és a megtámadott ítéletet hatályon kívül kell helyezni.

Az Elsőfokú Bíróság előtti keresetről

177 A Bíróság alapokmánya 61. cikke első bekezdésének második mondatából következik, hogy ha a fellebbezés megalapozott, az Elsőfokú Bíróság határozatának hatályon kívül helyezése esetén az ügyet maga a Bíróság is érdemben eldöntheti, amennyiben a per állása megengedi. A jelen ügyben ez a helyzet áll fenn.

178 Amint az a jelen ítélet 9. pontjából kitűnik, az Elsőfokú Bíróság előtt hivatkozott második jogalap az elégtelen indokolásra vonatkozik. E jogalapban a fellebbező lényegében arra hivatkozik, hogy a vitatott határozat indokolása elégtelen annyiban, amennyiben a leányvállalata jogsértő magatartásáért fennálló felelősséget minden további magyarázat nélkül kizárólag a leányvállalatban fennálló tulajdoni aránya alapján tudja be a fellebbezőnek.

179 A jelen ítélet 144–171. pontjában kifejtettekre figyelemmel a harmadik fellebbezési jogalap első részében az Elsőfokú Bíróság előtt hivatkozott második jogalapot megalapozottnak kell nyilvánítani.

180 Ennélfogva meg kell semmisíteni a vitatott határozatot annyiban, amennyiben az a jelen ügy sajátos körülményeire megfelelő indokolása hiányában a fellebbezőnek tudja be a szóban forgó jogsértést, és vele szemben bírságot szab ki.

181 E feltételek mellett az Elsőfokú Bíróság előtt tárgyalt többi jogalap vizsgálata nem szükséges.

A költségekről

182 A Bíróság eljárási szabályzata 122. cikkének első bekezdése akként rendelkezik, hogy ha a fellebbezés megalapozatlan, vagy ha a fellebbezés megalapozott, és a Bíróság maga hoz a jogvita kapcsán végleges határozatot, a Bíróság határoz a költségekről.

183 Az eljárási szabályzat 69. cikkének 2. §-a szerint, amely ugyanezen szabályzat 118. cikke értelmében a fellebbezési eljárásra is alkalmazandó, a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Ez utóbbi rendelkezés 3. §-a ugyanakkor kimondja, hogy részleges pernyertesség esetén, illetve kivételes okból a Bíróság elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását, vagy határozhat úgy, hogy mindegyik fél maga viselje saját költségeit.

184 Mivel a fellebbezés keretében előterjesztett bizonyos kérelmek tekintetében mind a fellebbező, mind a Bizottság részben pervesztes lett, a Bíróság úgy határoz, hogy a felek maguk viselik a jelen eljárással kapcsolatos saját költségeiket.

185 Ezzel szemben az elsőfokú eljárással kapcsolatos költségek tekintetében meg kell állapítani, hogy mivel a Bizottság az elsőfokú eljárásban pervesztes lett, kötelezni kell az elsőfokú eljárás költségeinek viselésére, ugyanis ezt a fellebbező kérte.

A fenti indokok alapján a Bíróság (második tanács) a következőképpen határozott:

1) A Bíróság az Európai Közösségek Elsőfokú Bírósága T-174/05. sz., Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 30-án hozott ítéletét hatályon kívül helyezi.

2) A Bíróság az [EK 81. cikk] és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.773 – „monoklórecetsav”-ügy) 2005. január 19-én hozott C (2004) 4876 végleges bizottsági határozatot megsemmisíti annyiban, amennyiben az a fellebbezőnek tudja be a szóban forgó jogsértést, és vele szemben bírságot szab ki.

3) Az Elf Aquitaine SA és az Európai Bizottság maguk viselik saját költségeiket.

4) Az Európai Bizottság köteles viselni az elsőfokú eljárás költségeit.

Aláírások